

Uterum på Klinta 5:42, Köpingsvik, 2006

RAÄ 215, Köping socken, Borgholms kommun, Öland

Arkeologisk förundersökning 2006 av boplatslämningar

Hella Schulze

Arkeologisk rapport maj 2007
Kalmar läns museum

Foto Hella Schulze

Jebdc (P)

Datum 2007 05 12
KLM obj nr 05/46
KLM dnr 33-969-05
Lst dnr 431-9343-05

Landskap: Öland
Kommun: Borgholm
Socken: Köping
Fastighet: Klinta 5:42
Fornl. nr: 215

Arkeologisk förundersökning utförd 2006-05-10--11 av Hella Schulze

Ekonomiskt kartblad 5H 1b Köping (551)

X 6306 501

Y 1556 054

Uppdragsgivare: Lars Andersson, Höstgatan 13, 382 38 Nybro;
Länsstyrelsen Kalmar län

Dokumentation:

Foto, KLM nummerserie: 2 foton

Situationsplan, skala: Utdrag Ekonomisk karta sk 1:10 000

Plan, skala: -

Profil, skala: Skiss, 1:20

Fynd: Inga fynd

Undersökningsresultat

Orsak till förundersökningen

Förundersökningen gjordes p g a att fastighetsägaren ville bygga ett uterum på sitt hus vilket ligger inom sten-/bronsåldersboplatsen RAÄ 215 i Köpingsvik. Utmed husets västra sida fanns redan en öppen veranda och den skulle nu fortsätta i ett inglasat uterum om 35 m². Redan år 2005 var det aktuellt att bygga uterummet, något som då inte blev av.

Syfte

Förundersökningens syfte var att den skulle vara ett underlag för Länsstyrelsens prövning om tillstånd för byggnation på fornlämningen, om det fanns behov av en särskild arkeologisk undersökning. Här skulle boplatzlämningar från sten-/bronsålder och gravar från järnåldern kunna skadas vid plintgrävande och schaktning. Det var osäkert hur lagerföljden var och hur mycket den förstörts vid husets uppförande.

Topografi, fornlämningsmiljö

Fastigheten ligger i gränsen mellan en platå på vilken den från öster kommande sluttningen vilar sig och sedan dyker åt väster, ner mot landsvägen och så småningom till stranden. Markslaget är sandig mylla som ligger på grovt grus alternativt svallad kalkstensklapper ovanpå sand.

På denna platå och en bit upp i slutningen finns fornlämningen RAÄ 215, en långsträckt stenåldersboplats. Den härrör huvudsakligen från den gropkeramiska kulturen, och gravar från denna tid nergrävda i boplatslagret har kunnat dateras till ca 3000 f.Kr. Utbredningen går sig från Klinta backe till en bit in på Köpings kyrkogård i sydväst. I början av 1990-talet visade det sig att i de lägre liggande delarna av boplatsten, ungefär mellan nivåerna 5 och 10 m ö h, fanns lämningar som kunde dateras till bronsåldern alternativt bronsålder/förromersk järnålder.

Köpingsvik är annars mest känt för den vikingatida-tidigmedeltida handelsplatsen (RAÄ 216) som funnits på samma nivå som vägen genom samhället, väg 136. Många av de i stenålderslagret nergrävda gravarna har visat sig vara från vikingatiden.

Det kan nämnas att fastigheten Klinta 5:42 tidigare har legat på Köpings skolas tomt, Klinta 5:20, då här har varit lärarbostad och efter det i många år förskola. När Köpings skolas utbyggnad stod klar 1992 avstyckades fastigheten och såldes.

Hur undersökningen gjordes

Schaktningen utfördes med maskin, en minigrävare. Endast två schakt kom att grävas då det snart visade sig finnas ett tjockt utfyllnadslager på denna sida av huset. Det är med all sannolikhet massorna efter källargrävningen vid bygget som lagts här. Eftersom borttagningen av massorna i hela schaktet inte var nödvändig för själva byggnationen och bedömdes vara ett för stort arbete i förhållande till det resultat som kunde väntas avbröts förundersökningen i samförstånd med Länsstyrelsen. Då det är frågan om en mindre yta, det tjocka lagret till viss del skyddar underliggande fornlämning och att uterummet på plintar inte är att se som en helt permanent tung byggnad, detta kom att påverka beslutet att avbryta.

Resultat – under utfyllnadslagret i östra schaktet kom en stor härd

Schakten grävdes vinkelrätt och 4,8 m ut från väggen, det ena i väster nära verandan, det andra ca 2,5 m åt öster. De var ca 0,6 m breda och ca 0,8 m djupa. I det västra schaktet syntes bara fyllnadsmaterial. I det östra var lagerföljden följande:

- Grästörv ovan 0,4 m påfylld jord, sten
- Sandblandad mylla, 0,3 m, ursprunglig
- Kulturlager, mörkfärgad sand
- Grovt grus, svallat

I den yttersta delen åt norr i det östra schaktet påträffades under kulturlagret en härd (A1), med skörbrända stenar, kraftigt svart av sot och kol. Dess djup kunde inte avgöras då stenarna var tätt packade. Kol togs för C 14-analys.

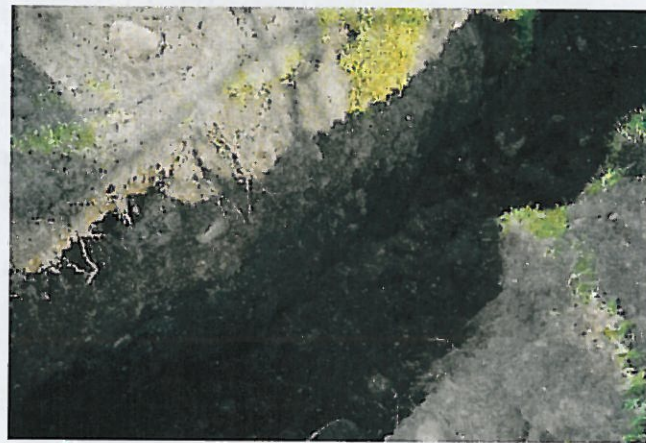
Schakten lades igen efter att samrått skett med Länsstyrelsen.

Analys

För att få ett konkret resultat från undersökningen gjordes en C 14-datering av kol från härdens. Resultatet blev detta:

*Läget för schakten vid husets norra gavel. I bakgrunden väg 136 och Köpingsviken.
Från öster.*

Härden i det östra schaktet, längst ner i botten. Från sydöst.

Labbn-nummer	14C-ålder BP	med 95,4 % möjlighet
LuS-7223	2340 +/- 30 = 390 f Kr +/- 30	515 BC -365 BC

Härden kan alltså dateras till förromersk järnålder.

Kolet som daterades har också analyserats vad gäller träslag (detta är nödvändigt med tanke på att om t ex ek eldats kan detta ge fel utslag i analysen). Det är ask som brunnit i denna brasa, ett virke som ger god värme och som inte har någon hög egenålder. Alla bitarna var av samma träslag.

Tolkning

Med denna finns nu ca 10 analyser från Köpingsvik som har gett dateringen sen stenålder – mitten av förromersk järnålder. De är spridda över hela samhället men finns företrädesvis från Klinta 5:20, skolan – här har många utgrävningar gjorts och möjligheter till analyser funnits. Den anläggningsform som proverna tagits ur är stora, flata härdar innehållande mycket sot och packade med skörbrända stenar. Denna härd på Klinta 5:42 tycks vara av samma typ. Man kan fråga sig om de bara varit till att värma sig vid och till matlagning. På fastlandet har undersökningar av hela system härdar gjorts vilka tycks ha tänts i rituellt syfte.

Då det från Köpingsvik dessutom finns många C 14-dateringar från brons- och stenålder, liksom lämningar, kan man alltså här sammantaget tala om en kontinuitet på platsen. Hit har man återvänt regelbundet i tusentals år, varje säsong, eller unders stenåldern, med tanke på gravarna, att man varit bosatt här en stor del av året.

Denna period om de ca 400 åren innan Kristi födelse, den förromerska järnåldern, är en tid som på Öland är relativt lite känd. Det är den tid då järnet gör entré och innan det stora inflytandet från det romerska riket börjar. Man tycks på vissa av de undersökta platserna på ön ha levt sina liv på samma vis som under bronsåldern, med småbruk, jakt och fiske, medan man på andra har kommit i kontakt med den nya metallen. I länets fastlandsdel har relativt många undersökningar gjorts av boplatser, järnframställningsplatser och gravar från denna tid (Magnusson m fl 2001). De undersökningar på Öland man främst tänker på från denna tid är de rika vapengravarna i Övra Ålebäck, skelettgravfältet i Långerum i Källa och kulturlager och järnframställningsplatser i Hässleby borg i Köpings socken (se Kalmar län 1978 och däri anvisad litt).

Att beakta

Observera att ytan under uterummet är att betrakta som fornlämning trots att Länsstyrelsen gett tillstånd till att bygga över den. Ska man i framtiden schakta djupare, dra ledningar etc, måste nytt tillstånd sökas. Detta gäller även för verandan på västra sidan där ingen undersökning alls gjorts.

Hella Schulze
antikvarie

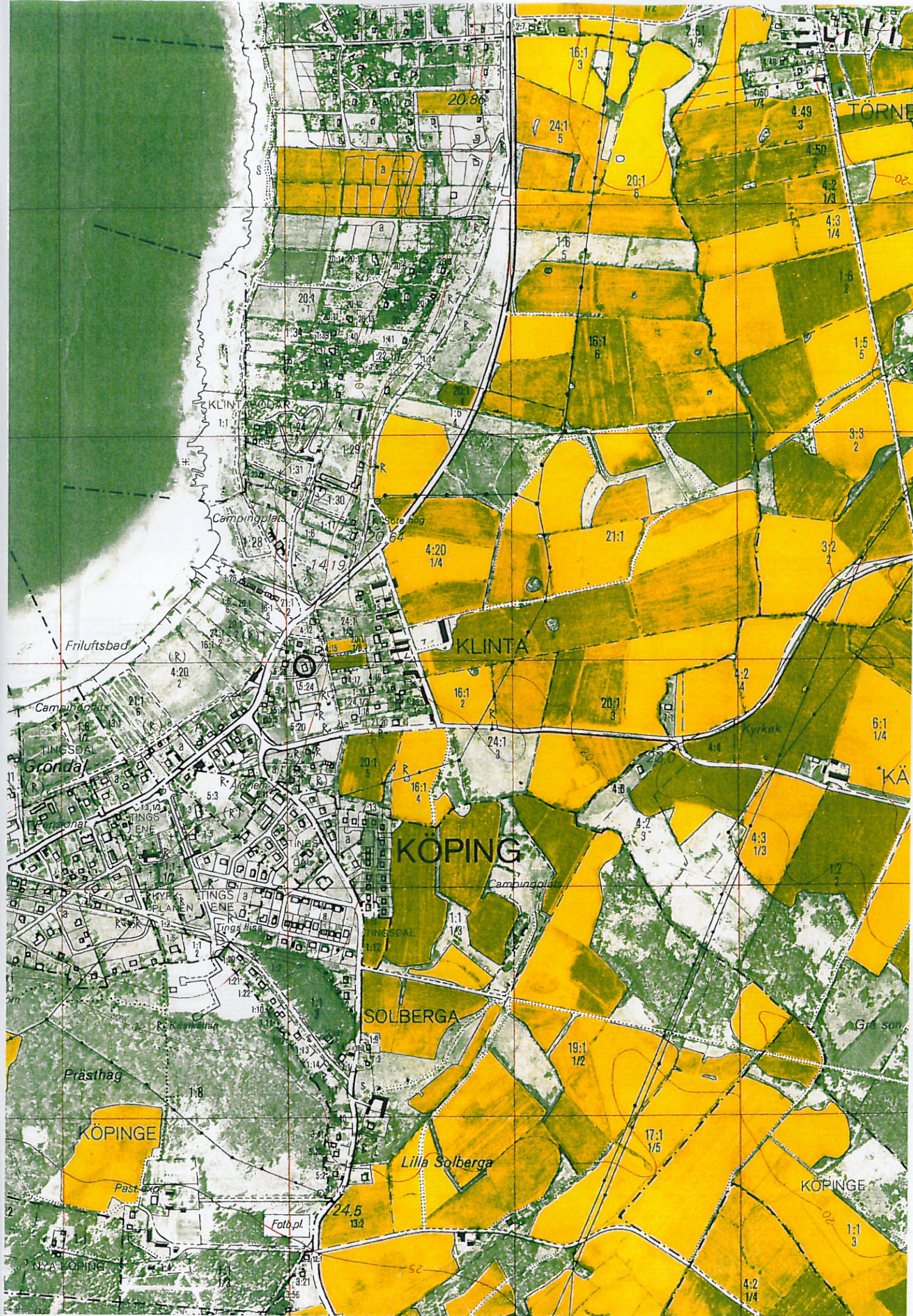
Bifogas: Utdrag ekonomisk karta sk 1:10 000
Utdrag plan över bostaden, sk 1:100
C 14 –analys från Lunds universitet
Utdrag ur vedanalyrapport från Vedlab, Glava

Referenser

Hagberg, U E 1973: Köping på Öland. *TOR 1972/73*. Uppsala.
Kalmar län 1978. Kalmar läns museums årsbok. Kalmar.
Magnusson, Gert (red), 2001: Möre, historien om ett småland. Kalmar läns museum. Kalmar.
Schulze, H 1993: Utgrävningarna vid Köpings skola 1991: I: *Kalmar Län*. Kalmar.
Schulze, H 2004: Köpingsvik på Öland – 30 undersökningar 1970-1994. Rapport 2004:4. Kalmar läns museum.

Dokumentationsmaterialet förvaras i Kalmar Läns Museums arkiv med kopia i ATA, Sthlm.

Kopia: Länsstyrelsen Kalmar län, Riksantikvarieämbetet, Lars Andersson

TÖRNE

KLINTA BODAR

KLINTA

KÖPING

SOLBERGA

Lilla Solberga

KÖPINGE

KÖPINGE

Foto.pl.

Gröndal

Friluftsbad

Campingplats

Sote bag

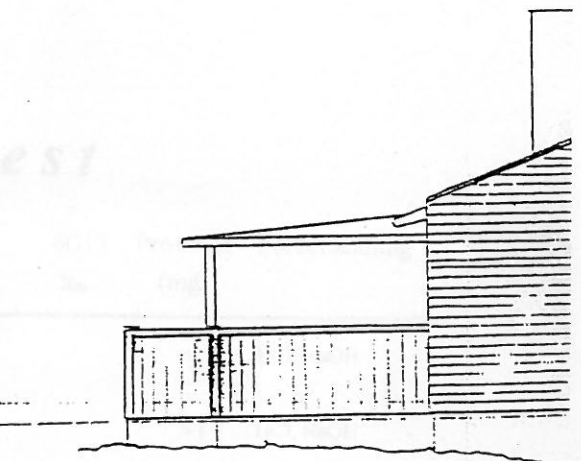
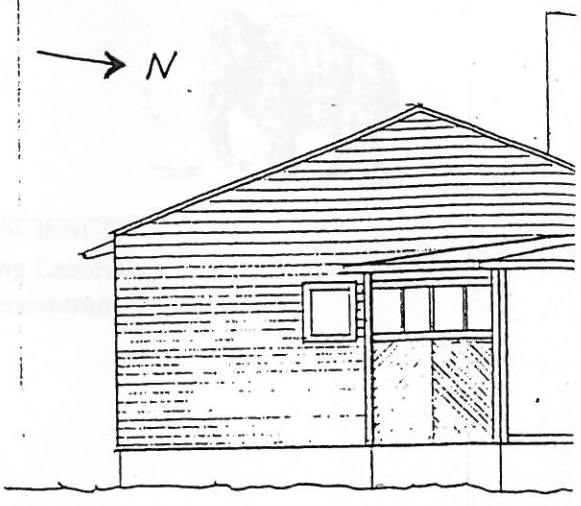
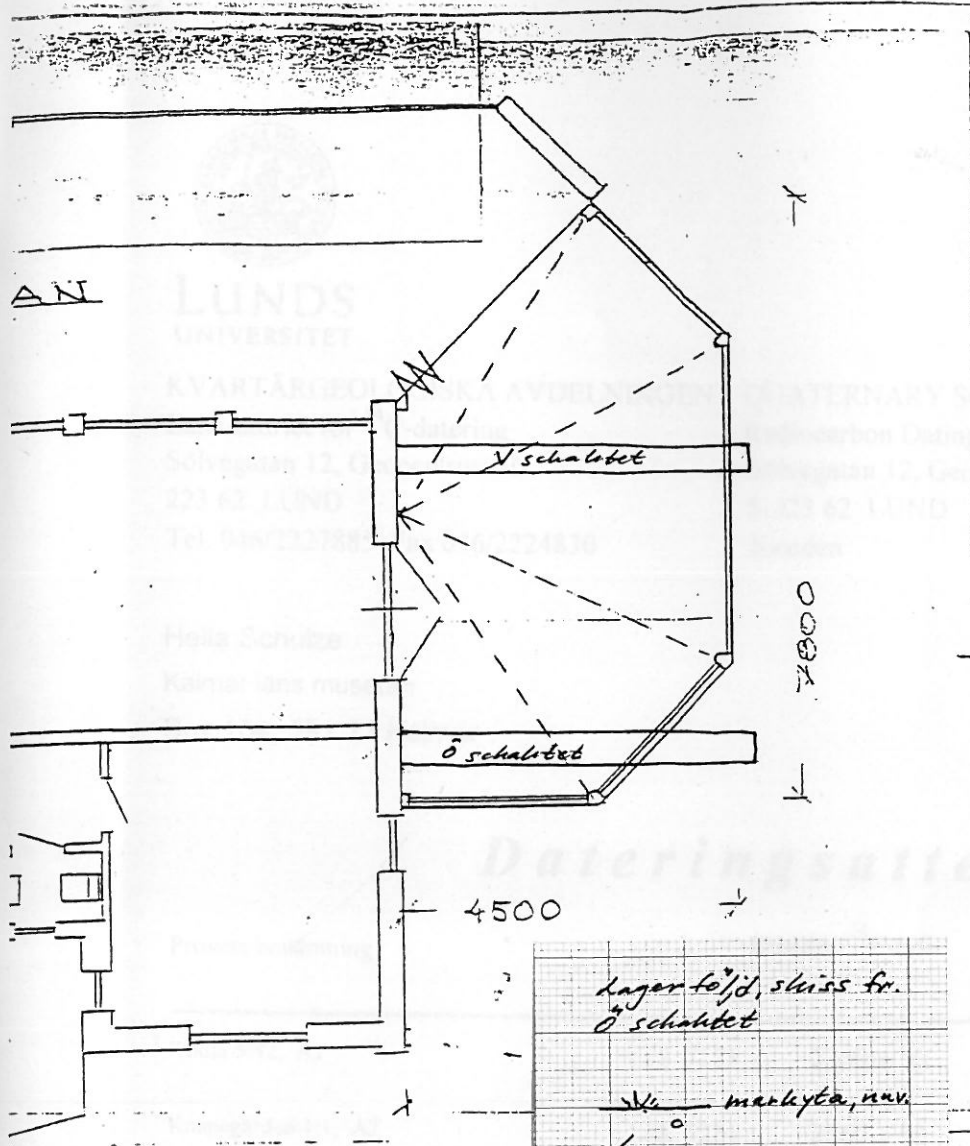
Kyrka

Campingplats

Prästtag

Gröndal

NYA KÖPING

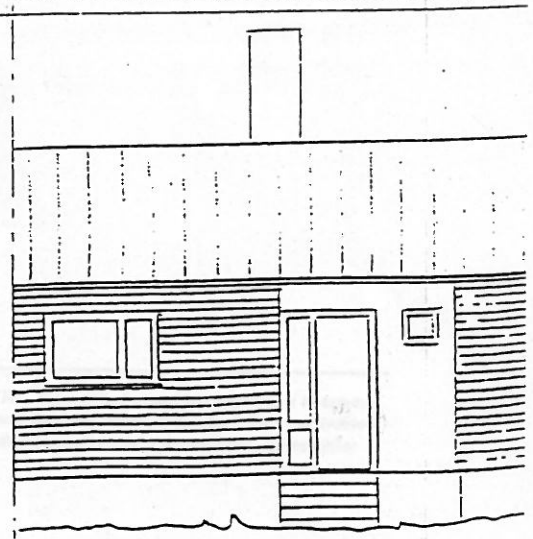
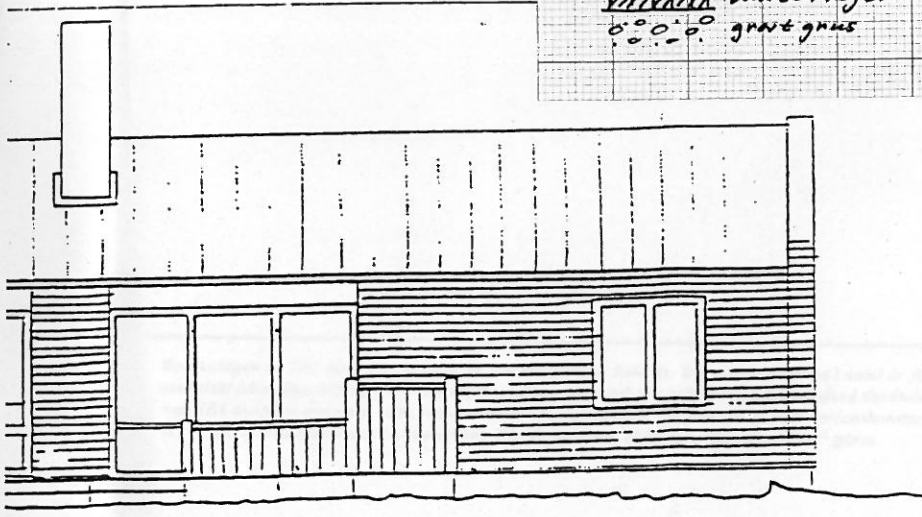

FASAD SYDVÄST

Lager föjd, sluss fr.
Ö schalbet

sk. markyta, nov.
/ o / fyll
/ o /
markyta, äldre
/ / sandbl. mylla
/ /

~~VÄRRE~~ kulturlager
o o o gravgrus

FASAD SYDÖST

LUNDS
UNIVERSITET

Hans Schutte
Kärla 1938

Dokumentation

Lund 1938-11

[Handwritten signature]

LUNDS
UNIVERSITET

KVARTÄRGEOLOGISKA AVDELNINGEN
Laboratoriet för ^{14}C -datering
Sölvegatan 12, Geocentrum II
223 62 LUND
Tel. 046/2227885 Fax 046/2224830

QUATERNARY SCIENCES
Radiocarbon Dating Laboratory
Sölvegatan 12, Geocentrum II
S-223 62 LUND
Sweden

Hella Schulze
Kalmar läns museum
Box 104, 391 21 Kalmar

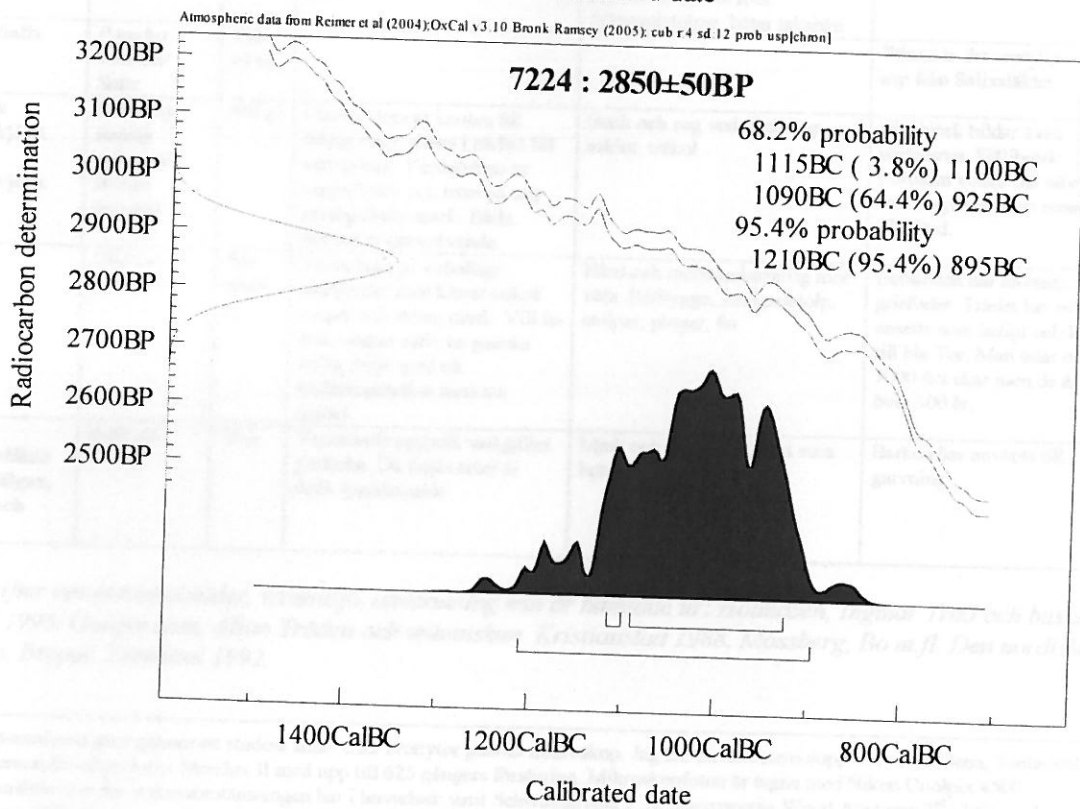
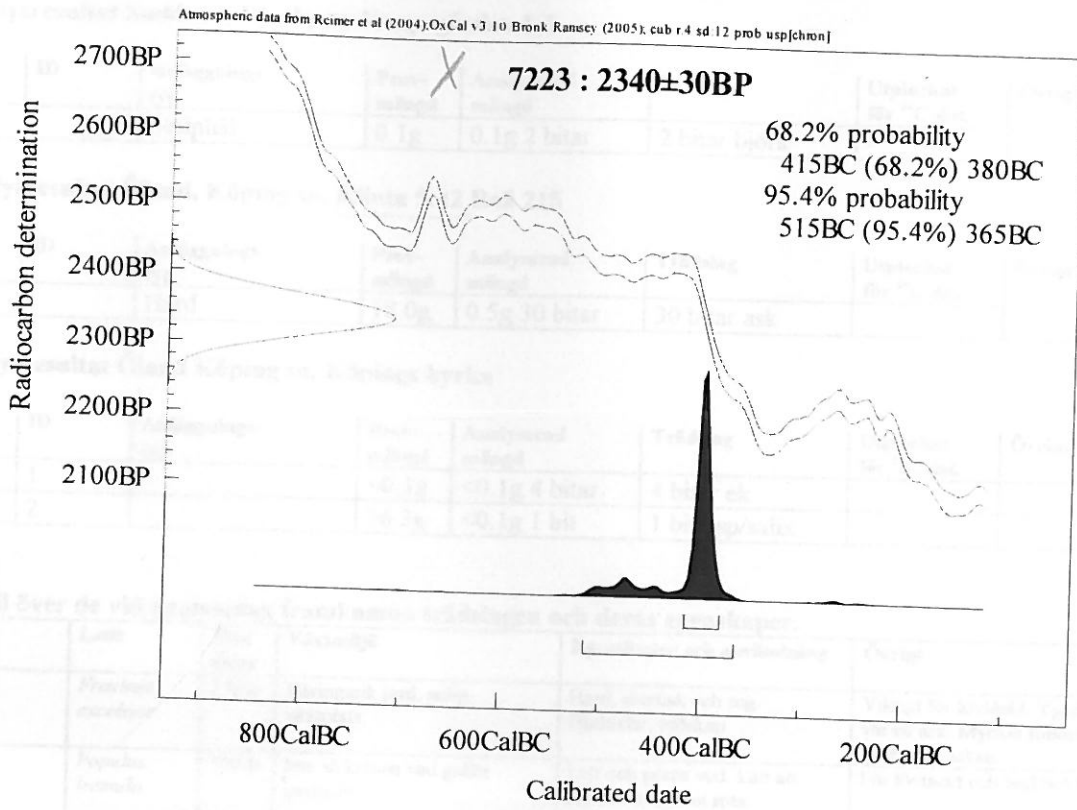
Dateringsattest

Provets benämning	Lab no	Erhållen ^{14}C -ålder BP	$\delta\text{C}13$ ‰	Provmgd (mg)	Förbehandling
Klinta 5:42, A1	LuS 7223	2340 ± 30		>15	HCl, NaOH
Knapegården 1:1, A2	LuS 7224	2850 ± 50		>15	HCl, NaOH

Beräkningen av ^{14}C -åldern är baserad på halveringstiden 5568 år. Resultaten är givna i antal år före 1950 (^{14}C -ålder BP). I osäkerhetsangivelsen innefattas statistiskt åtkomliga bidrag från mätningen av prov, standard och bakgrund. Som standard användes enligt internationell överenskommelse 95% av aktiviteten hos NBS oxalsyre-standard. Alla ^{14}C -åldrar är ^{13}C -korrigerade för avvikelser från överenskommen standardvärde på $^{13}\text{C}/^{12}\text{C}$ -förhållandet. Detta gäller också skal av mollusker och foraminiferer. För dessa måste alltså s.k. "sea correction" göras.

Lund 2007-05-14

Göran Skog

Analysresultat Småland, Ryssby sn Knappegården 1:1

Anl.	ID	Anläggnings- typ	Prov- mängd	Analyserad mängd	Trädslag	Utplockat för ¹⁴ C-dat.	Övrigt
2		Stolphål	0.1g	0.1g 2 bitar	2 bitar björk	-	

Analysresultat Öland, Köping sn. Klinta 5:42 Raä 215

Anl.	ID	Anläggnings- typ	Prov- mängd	Analyserad mängd	Trädslag	Utplockat för ¹⁴ C-dat.	Övrigt
		Hård	18.0g	0.5g 30 bitar	30 bitar ask		

Analysresultat Öland Köping sn. Köpings kyrka

Anl.	ID	Anläggnings- typ	Prov- mängd	Analyserad mängd	Trädslag	Utplockat för ¹⁴ C-dat.	Övrigt
	1		<0.1g	<0.1g 4 bitar	4 bitar ek		
	2		36.3g	<0.1g 1 bit	1 bit asp/salix		

Tabell över de vid analyserna framkomna trädslagen och deras egenskaper.

Art	Latin	Max ålder	Växtmiljö	Egenskaper och användning	Övrigt
Ask	<i>Fraxinus excelsior</i>	250 år	Näringsrik jord, solig växtplats.	Hård, elastisk och seg. Hjulaxlar, redskap	Viktigt för lövtäckt. Yggdrasil var en ask. Mycket folketro knutet till asken.
Asp	<i>Populus tremula</i>	120 år	Inte så kräsen vad gäller jordmån	Lätt och porös ved. Lätt att klyva. Tålig mot röta. Stängselstolpar, båtar takspån	För lövtäckt och barkbröd.
Asp/Salix	<i>Populus tremula/ Salix</i>	120/ 60 år			Ibland är det omöjligt att skilja asp från Salixsläktet.
Björk Glasbjörk Vårtbjörk	<i>Betula sp. Betula pubescens Betula pendula</i>	300 år	Glasbjörken är knuten till fuktig mark gärna i närhet till vattendrag. Vårtbjörken är anspråkslös och trivs på torr näringsfattig mark. Båda arterna är ljuskrävande.	Stark och seg ved. Redskap, asklut, träkol	Glasbjörk bildar även underarten Fjällbjörk. Förutom veden har nävern haft stor betydelse som råmaterial till slöjd.
Ek	<i>Quercus robur</i>	500- 1000 år	Växer bäst på lerhaltiga mulljordar men klarar också mager och stenig mark. Vill ha ljus, skapar själv en ganska luftig miljö med rik undervegetation med tex hassel.	Hård och motståndskraftig mot väta. Båtbygge, stängselstolp, stolpar, plogar, fat	Ekollonen har använts som grisfoder. Trädet har ofta ansetts som heligt och kopplat till bla Tor. Man talar ofta om 1000-års ekar men de är sällan över 500 år.
Salix Stort släkte med sälgar, pilar och viden	<i>Salix sp.</i>	60 år	Varierande anspråk vad gäller jordmån. De flesta arter är dock ljusälskande	Mjuk och lätt ved. Däligt som bränsle och virke.	Barken har använts till garvning.

Uppgifter om maximal ålder, växtmiljö, användning mm är hämtade ur: Holmäsén, Ingmar Träd och buskar. Lund 1993. Gunnarsson, Allan Träden och människan. Kristianstad 1988. Mossberg, Bo m.fl. Den nordiska floran. Brepol, Turnhout 1992.

Vedartsanalysen görs genom att studera snitt- eller bröttytor genom mikroskop. Jag har använt stereolupp Carl Zeiss Jena, Technival 2 och stereomikroskop Leitz Metalux II med upp till 625 gångers förstoring. Mikroskopfoton är tagna med Nikon Coolpix 4500. Referenslitteratur för vedartsbestämningen har i huvudsak varit Schweingruber F.H. Microscopic Wood Anatomy 3rd edition och Anatomy of European woods 1990 samt Mork E. Vedanatomi 1946. Dessutom har jag använt min egen referenssamling av förkolnade och färskas vedprover. Rapporten kommer vid årets slut att sammanställas i rapporteringen Vedlab rapporter 2007. Denna ges ut för att resultaten ska finnas tillgängliga för forskning. Rapportsamlingar finns för varje år sedan 1995. Meddela om ni av någon anledning inte vill att er rapport ingår i samlingen.